

KÖZJOGI SZEMLÉ

CHRONOWSKI NÓRA

Egyetemi autonómia
- akadémiai szabadság -
jogállamiság
1. oldal

FÖLDI ANDRÁS

Néhány aktuális adalék
az egyetemi autonómia
történetéhez
2. oldal

KIRÁLY MIKLÓS

Egyetemek és egyetemi
autonómia Európában
4. oldal

FLECK ZOLTÁN

Demokráciára
nevelés, jogásképzés,
professzionális felelősség
7. oldal

ARATÓ KRISZTINA

A CEU-diskurzus
politikatudományi
elemzése
9. oldal

HACK PÉTER

A jogállamiság mércéje
10. oldal

SOMODY BERNADETTE

Az alkotmányos mérce
12. oldal

LÉVAY MIKLÓS

A jogállami jogalkotás mint
az egyetemi autonómia
feltétele
14. oldal

NAGY MARIANNA

Egyetemi autonómia
közigazgatási jogi
nézőpontból - avagy a
kristálytűkör meghasadt?
17. oldal

TÓTH JUDIT

Nemzetközi mércék az
egyetemi autonómiában
21. oldal

RÓNAV ZOLTÁN

Székülla és Kharübdisz
között, avagy kis magyar
(felsőoktatási) jogalkotási
dráma
25. oldal

FAZEKAS MARIANNA

Az Alaptörvény hatása a
közigazgatási eljárásjogra
31. oldal

FALUDI GÁBOR

Alapjogok metszéspontja
a szerzőijog-sértések
körében
42. oldal

BORDÁS PÉTER

Feladatfinanszírozás-e
a feladatfinanszírozás?
A magyar önkormányzatok
támogatási rendszerének
értékelése
56. oldal

CHRONOWSKI NÓRA

A közigazgatási bírságolás
észszerű határideje és a
megfelelő ügyintézéshez
való jog
65. oldal

**CSEH KRISTÓF -
JUGOVICS ANDREA -
MATOS LILLA -
NÉMET NOÉMI -
PAPP DOROTTYA -
ZSEMBERY ESZTER**

Kereskedelmi igazgatás
empirikus vizsgálata
Budapest XIV. kerületében
67. oldal

**LUKONITS ÁDÁM -
MANNÓ CSILLA**

A jogellenes
munkaviszony-
megszüntetés egyes
emberi jogi aspektusai -
vitaindító
71. oldal

BORDÁS PÉTER

egyetemi tanársegéd (DE-ÁJK)

tudományos segédmunkatárs (MTA-DE Közsolgáltatási Kutatócsoport)

FELADATFINANSZÍROZÁS-E A FELADATFINANSZÍROZÁS?¹ A MAGYAR ÖNKORMÁNYZATOK TÁMOGATÁSI RENDSZERÉNEK ÉRTÉKELÉSE

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény² pénzügyi csodafegyvere, a feladatfinanszírozás 2013 óta szolgálja az alulfinanszírozottság és az adósság elleni küzdelmet, a helyi közfeladatok folyamatos, biztonságos ellátását. A helyi önkormányzatokat érintő számos közpénzügyi jellegű szabály bevezetése mellett az új finanszírozási megoldás a korábbiakhoz képest más logikát ígért. A rendszerváltástól működő forrás-szabályozási megoldást elavultnak ítélték, s annak korrigálása helyett egy egészen új típusú forma bevezetésére került sor a reformfolyamatban. A hatálybalépés óta eltelt időszak számos tapasztalattal szolgált mind az önkormányzatoknak, mind a közpénzügyekkel foglalkozó irodalom számára, így érdemesnek tartom kicsit közelebbről is szemügyre venni mindezt. Már csak azért is, mert a kormányzati szintek közötti pénzügyi kapcsolatok és az azt meghatározó finanszírozási technikák örökzöld kérdés. Így jelen tanulmány a hazai tapasztalatokat kívánja feltárni elsődlegesen a feladatfinanszírozás normatív elemzésével, majd annak költségvetési tapasztalatainak vizsgálatával. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a nemzetközi irodalomban megtalálható feladatfinanszírozási technikával megegyező-e a hazai megoldás, tehát feladatfinanszírozás-e a feladatfinanszírozás?

1. A FELADATFINANSZÍROZÁS FOGALMÁNAK VIZSGÁLATA

Mielőtt részletes tárgyalás alapját képezné a megváltozott finanszírozási rendszer, érdemes néhány gondolatot szólni magáról a finanszírozás elnevezéséről és hazai kialakulásáról. A feladatfinanszírozás vagy feladat alapú finanszírozás nem új keletű fogalom, a nemzetközi szakirodalom számos műve foglalkozik a számított kiadási szükséglettel mint a kormányzati szintek közötti transzferek meghatározásának egyik alapjával. Ez az angolszász irodalomban az *expenditure needs* vagy a *spending needs* fogalomköré.³ Bev Dalbhy például úgy definiálja a fogalom tartalmát, hogy azt az összeget érthetjük alatta, amennyiből az egyes helyi közjavarakat és közszolgáltatásokat a szubnacionális kormányzati szinteknek tudni kell biztosítani optimálisan, valamint hasonló önkormányzati jellemzők mellett.⁴

A hazai szakirodalomban ugyanakkor hiányzik e fogalom pontos magyar terminológiájú leírása. Mivel alapvetően a kiadás, azaz a közfeladat átlagos költségei szolgálják az ilyen támogatási formák alapját, így a magyar terminológiában a kiadásszabályozás körében említhetjük meg a feladat alapú finanszírozás fogalmát. E fordítás viszont nem egészen helyes, a mintaként szolgáló nemzetközi gyakorlatra tekintettel érdemesebb volna áttérni a kiadási szint vagy szükséglet alapú támogatás elnevezés használatára, elkerülve az olyan félreértéseket, amelyek a hazai rendszerben is tapasztalhatók.⁵ A feladatfinanszírozás fogalma ugyanis azt sugallhatja, hogy a feladatokat teljes egészében fedező központi költségvetési támogatási rendszerről beszélünk, miközben e rendszer, mint látni fogjuk, nem teljesen erről szól. Bár a feladatfinanszírozás technikájára való utalással találkozhattunk egyes feladatok esetében 2010 előtt is,⁶ szélesebb szakmai körökben való elterjedésére hazánkban 2011-től került sor, méghozzá az új önkormányzati törvény előkészítése, parlamenti vitája során. Az Mőtv. előkészítéséhez kapcsolódó nyilvános dokumentumok között nem találtam az elnevezés magyarázatára való hivatkozást. Az egyes törvényes módosító javaslatok vizsgálata során ugyanakkor választ kapunk arra a kérdésre, hogy mi is volt a normaszöveg készítőjének eredeti célja és mit lett az elfogadott és hatályba lépett verzióé.

A 2011-ben benyújtott önkormányzati törvényjavaslat finanszírozási rendelkezéseihez fűzött indoklás a következő formában határozta meg az indokokat, célokat.⁷ Rögzítette, hogy a feladatfinanszírozásnak a jogszabályokban meghatározott szakmai színvonal eléréséhez szükséges működési kiadások fedezetét kell megvalósítani, kifejezetten nevesítve egy, a kiadási szükséglet kalkulációján alapuló rendszert. Tehát mint kiolvashatjuk, alapvetően a kiadási szükséglet terminológiáját használja az indoklás is, helyesen a nemzetközi gyakorlatnak megfelelő tartalommal. Egyértelmű a cél, a feladatellátáshoz szükséges kiadás rendelkezésre álljon minden önkormányzat számára.

A számításra vonatkozóan pedig az indoklás szerint először meghatározásra kerül az egyes feladatok kiadási szükséglete, majd ehhez igazítják az önkormányzatok támogatását, annak egyedi jellemzői alapján, pél-

dául a bevételi kapacitások figyelembevételével. Az önkormányzati törvényjavaslatban, majd a 2011-ben elfogadott és kihirdetett törvény (Mötv.) 117. §-a szerint mindezt a feladatfinanszírozás rendszerén keresztül feladatalapú támogatással biztosítja az Országgyűlés. A törvény 118. §-a pedig kibontotta a kiadási szükséglet alapú tervezés szereplőire, valamint mértékének meghatározására vonatkozó szabályokat, amelyek szerint a számítás első fázisa, hogy az önkormányzat adatot szolgáltat az ágazati miniszter útmutatója alapján.

Ezáltal kiszámítható, a költségeket figyelembe vevő, hiteles adatszolgáltatáson alapuló támogatási mechanizmus képe vázolódott fel a szakemberek és az önkormányzatok szeme előtt. Egészen új megközelítés szemtanúi lehettünk (volna), amikor is a korábbi forrásszabályozási rendszert jogszabályi szinten felváltotta a kiadásorientált tervezési rendszer. Vagyis felváltotta, illetve nem is – mert, ha az azóta eltelt évek gyakorlatát is mellé vesszük, akkor nem.

A szabályozás érdekessége, hogy végül az előbb leírt formájában soha nem érvényesült, bár 2011 decemberében elfogadták a normaszöveget, a Magyar Közlönyben meg is jelent, viszont az egyes rendelkezései csak fokozatosan léptek hatályba. Az említett finanszírozásra vonatkozó rész 2013. január 1-jén lépett volna hatályba. Vagyis hatályba is lépett, de nem az eredeti szövegezéssel, mivel az előző hónapban, 2012. december 3-án az Országgyűlés elfogadta a 2012. évi CXCVI. törvényt,⁸ amelynek 19. §-a lecserélte a korábbi változatot. E salátatörvény indokolása azt a magyarázatot fűzte a változtatási körülményekhez, hogy differenciálni kell az állami támogatások körét a jogszabályok által előírt feladatok jellege miatt, s a feladat alapú támogatás mellett alkalmazható a korábbi gyakorlatban is meglévő általános normatív támogatási forma.⁹ Valószínűleg tehát minisztériumi szinten közeledve a valós alkalmazáshoz, ráébredtek arra, hogy milyen bonyolult és mekkora pluszterhet jelent a költségek kalkulálásán alapuló rendszer felállítása – erre utal az indokolás nem paraméterezhető utalása is. A normaszöveg változásával más irányba lépett el a korábban realizálni szándékozott kalkulált költség alapú szabályozási megoldás. A legfontosabb pontja, hogy a 117. § kiegészítésre került azzal a kitételrel, hogy a kötelező feladatok feladat alapú támogatása mellett, azok ellátását – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – mutatószámok, illetve lakosságszám alapján megállapított normatív módon is biztosíthatja az Országgyűlés. A szövegezés „vagy” kapcsolata révén szabad kezdet kapott a mindenkori központi kormányzat a finanszírozási módszer alkalmazásához, eldöntéséhez. Egyúttal a 117. §-ban szereplő feladatfinanszírozás szó kikerült a feladat alapú szóösszetétel mellől, míg bekerült a kötött felhasználású támogatásokra történő utalás. Továbbá új elemként a 117. § (2) bekezdésében három szempontot nevesített a jogalkotó, amely a támogatás megállapítása során figyelembevételre kerül, így a takarékos gazdálkodás, a helyi önkormányzat jogszabályon alapuló, elvárható saját bevétele és a helyi önkormányzat tényleges saját bevétele. A 118. § korábbi (1)-(3) bekezdései, amelyek a

feladatalapú támogatás számításához adtak támpontot, teljes egészében kikerültek a jogszabályból, amelyek ugyanakkor fontos elemét képezték volna az új finanszírozási megoldásnak.

Bizonyítható tehát, hogy nem a jelenlegi rendszer bevezetése volt az eredeti célja a törvény előkészítőinek, hanem a kiadási szükséglet kalkulációján alapuló feladatfinanszírozás elnevezésű rendszer. Időközben viszont – konkrét indokok hiányában, a rendszer nehézségére, költségességére következtetve – módosításra került sor, ugyanakkor már az elnevezésen nem változtattak, talán azért, mert az előzetes beharangozás alapján a korábbi problémákra gyógyírként tekintettek az új finanszírozásra. Így a fogalom tisztázásakor elmondható, hogy a magyar viszonylatban feladatfinanszírozásnak nevezett megoldás nem egyenlő a nemzetközi szakirodalom által ilyennek nevezettel.¹⁰ Ezért az ott alkalmazott definíciók sem alkalmasak e rendszer leírására. A módszer gyakorlatát tekintve természetesen körülírható a forma, ahogyan Horváth M. Tamás, Péteri Gábor és Vécsi Pál teszik közös írásukban, amikor rávilágítanak, hogy jelen finanszírozási rendszer a tervgazdálkodás időszakából ismert jellemzőkre vezethető vissza.¹¹

A Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem szakvizsga jegyzetében találhatunk még utalást a feladatfinanszírozásra, igaz kötőjeles írásmódban, amely szintén inkább a külföldi szakirodalmak mintáját követi. A szerzők a fogalom tisztázásakor kiemelik a módszer kiindulópontjaként, hogy az a feladatokat vizsgálja, nem a meglévő intézményeket, s az előbbihez rendeli hozzá annak ellátásához szükséges intézményi keretet. Továbbá felhívják a figyelmet arra, hogy a módszer megfelelő működéséhez sokkal több és pontosabb információra van szükség, tudni kell az ellátott feladatokat és költségigényüket.¹² Összekapcsolják mindezt a költségfinanszírozás módszerének lehetőségével is, ugyanis azt a feladatfinanszírozás finomított változatának tekintik. Ez esetben arról van szó, hogy az egyes feladatokat megpróbálják költségegységekre bontani, s annak szerkezetét megvizsgálni, hogy meghatározható legyen az a minimális összeg, amelyből az adott közfeladat ellátható.¹³ Ez utóbbi leválasztás egybevág Kecő Gábor érvelésével, aki a költségtérítési megközelítéssel (*cost reimbursement approach*) mint finanszírozási technikával azonosítja a feladatfinanszírozás fogalmát.¹⁴

Utolsóként megemlíthetjük a civil törvényt is,¹⁵ amely a feladatfinanszírozást szolgáló költségvetési támogatásra tartalmaz utalást. E jogszabály úgy definiálja a fogalmat, mint valamely közfeladat államháztartáson kívüli szervezet által történő ellátását, valamint e feladat ellátásához közvetlenül kapcsolódó, arányos működési költségeket finanszírozó költségvetési támogatás.¹⁶ Mint látjuk, itt is a feladattal arányos működési költségek finanszírozásán van a hangsúly, de nem derül ki, hogy ez a teljes kiadási szükségletet vagy annak egy részét jelenti csupán.

Ez alapján összefoglalva úgy gondolom, hogy a feladatfinanszírozás fogalma között nemzetközi és hazai relációban különbséget kell tenni. A nemzetközi gya-

korlat alapján feladatfinanszírozásnak nevezzük az olyan támogatási rendszert, amelyben a helyi szinten ellátandó közfeladatokra külön-külön kalkulált kiadási szükséglet alapján biztosítanak forrást az önkormányzatok számára, akár figyelemmel a bevételi kapacitására.¹⁷ Addig a magyar rendszerben feladatfinanszírozás alatt azt érthetjük, hogy a központi kormányzat egyes helyi feladatokhoz kötött felhasználású, normatív támogatásokat folyósít a helyi adóerő-képességgel csökkentett mértékben.¹⁸ Az, hogy a gyakorlatban ez mit is jelent, a következőekben részletesen feltárással kerül. Az eltérést és a fogalom valós jelentését szem előtt tartva jelen munkámban mégis a feladatfinanszírozás kifejezést használom, konzekvensen az Mötv. fogalomhasználatával.

2. A FELADATFINANSZÍROZÁS LOGIKÁJÁNAK MEGJELENÉSE A KÖLTSÉGVETÉSI TÖRVÉNYEKBEN

A helyi önkormányzatok finanszírozásában az új metódus alkalmazására először a 2013-as költségvetési évben került sor, ugyanis ekkortól léptek hatályba az Mötv. feladatellátásra, finanszírozásra vonatkozó rendelkezései. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a helyi kormányzati szint támogatási rendszere valójában már 2011-ben megkezdte a változást, amikor is a kormányváltást követően a központi költségvetési törvényekben sorra növekedett a kötött felhasználású támogatások aránya.

A feladatfinanszírozás gyakorlatának első évében, a 2013. évi költségvetésről szóló törvényben¹⁹ megjelentek a működési kiadások figyelembevételére vonatkozó utalások, viszont az Mötv. által biztosított lehetőség okán nem minden támogatás esetében. A települési önkormányzatok működésének általános támogatásain belül a településüzemeltetéshez kapcsolódó feladatellátás támogatása körében három feladathoz kapcsolódóan találunk számítási képletet vagy leírást a kiadási szükségletet alapul véve. Így a közvilágítás, köztemető és a közutak fenntartásával kapcsolatos feladatok támogatása esetében. Bár egyes tanulmányok szerint a szociális szakellátás és a köznevelési feladatok területén is megvalósult a feladatfinanszírozás 2013-ban, vizsgálataim alapján a költségvetési törvényben nem találunk a költségek kalkulálására vonatkozó utalást.

Nézzünk néhány példát arra, hogy mit is jelentett ez a számítási rendszer. A közvilágítás támogatása esetében például a feladathoz kapcsolódó számított támogatás meghatározása településkategóriánként – a szakfeladatokhoz kapcsolódó nettó működési kiadásokra figyelemmel – számított átlagos, a településen kiépített kifizetésű hálózat egy kilométerére jutó kiadási szint figyelembevételével történik.²⁰ A kiadási szükséglet alapú támogatásokra jellemzően még olyan kiegészítő szabályt is tartalmazott a törvény, minthogy a kiadási szintek számítása során a legalacsonyabb és legmagasabb egy kilométerre jutó értékkel rendelkező települési önkormányzatok egy-egy tizede figyelmen kívül hagyásra kerül. A köztemetők fenntartásának támogatása köréből példának hozható az a rendelkezése,

miszerint azokat az önkormányzatokat, amelyeknek a 2011. évi beszámoló alapján a fenti szakfeladatokhoz kapcsolódó nettó működési kiadása nem pozitív szám, de köztemetővel rendelkeznek, a köztemető nagysága alapján 43 forint/négyzetméter fajlagos támogatás illeti meg, amelynek összege legalább 100 000 forint.

Az egyéb kötelező önkormányzati feladatok támogatására pedig maradt a normatív támogatási forma, a 2013-as évben 2700 forint/fő, de legalább településenként 3 millió forint. A megyei önkormányzatok esetében – feladatainak kiüresedése miatt is – csupán normatív tételes támogatási összegek kerültek feltüntetésre a költségvetésben. Az egyéb feladatainak támogatása körében, mint a szociális és gyermekjóléti vagy a köznevelési és gyermekétkeztetési, kulturális feladatok, találkozhatunk ugyan számítási képletekkel, amelyek a normatív támogatás alapját képezik, de a kiadási szint figyelembevételére nincs utalás.

A törvény tartalmazta ugyanakkor az úgynevezett beszámításra vonatkozó szabályokat, azaz a helyi bevételi kapacitásokkal való korrekciót, amely összeg a számított támogatásból kerül levonásra. A hazai megoldás egyetlen helyi adónemet jelölt ki erre a célra, a helyi iparűzési adót, úgy hogy az elvárt bevétel a 2011. évi iparűzésiadó-alap (HIPA) 0,5%-át jelentette, amely összeg levonásra került a kiszámított támogatás mértékéből. Azokon a településeken, ahol nem volt HIPA megállapítva, ott az azonos településkategóriával és népességszámmal rendelkező települési önkormányzat egy főre jutó átlagos iparűzésiadó-alapját vették figyelembe. Ezáltal az utóbbi körbe tartozó önkormányzatok rákényszerültek arra, hogy legalább ezt a szintet elérő mértékben vessenek ki iparűzési adót – már ha a központi támogatás nem fedezte az egyes feladatok költségeit.²¹ Az elgondolás jó volt, mivel a helyi érdekeltséget kívánta növelni, ahogyan azt az Mötv. is előírta, viszont nem kezelte azt a helyzetet, hogy sok kis önkormányzat azért nem vetett ki ilyen adót, mert nem volt mire, miközben más típusú helyi adóval lehet, hogy rendelkezett.

Mindazonáltal az első évben talán még úgy tűnt, hogy a próba után folytatódik a kiadási kalkuláció és más feladatokra is kiterjesztésre kerül. De nem így történt. A 2014. évre szóló központi költségvetési törvény²² nem bővítette a kiadási szükségleten alapuló finanszírozás körét, csupán néhány korrekciós módosítást végzett a korábbiak esetében, amely elismerése volt annak, hogy nagyon nehéz a kiadási szükséglet kalkulációja. Így a már említett három közszolgáltatás esetében megbontható településkategóriánként a támogatás mértékét és külön összeg illette meg a fővárost és a megyei jogú városokat, a 10 000 fő lakosságszám feletti és alatti városokat. A köztemetők fenntartásának támogatásán szemlélítve, számokban azt jelentette, hogy a megyei jogú városok 70 forint/négyzetméter, a 10 000 fő feletti városok 104 forint/négyzetméter, míg a 10 000 fő alatti települések 69 forint/négyzetméter fajlagos támogatási összeget kaptak. A számítás alapjának pedig ettől kezdve a KSH által összesített OSAP²³ jelentéseket tekintti a törvény. Változott továbbá a beszámítás mértéke, a 2014. évben a 2013 I. félévi országosan összesített önkormányzati beszámoló alapján a helyi iparűzésiadóalap

1,4%-a jelentette az elvárt adóerő-képességet, kiegészítő szabályokat bevezetve, amely sávosan differenciálta a csökkentés mértékét. Ezáltal csak abban az esetben került 100%-ban levonásra az említett mérték, ha a települési önkormányzat egy lakosra jutó adóerő-képessége a 15 000 forintot meghaladta.

A 2015. és 2016. évi központi költségvetések²⁴ jelentős változást nem hoztak a finanszírozás számításában, az előző évben ismertettek kerültek alkalmazásra (a településüzemeltetési feladatok körében forint/köbméter, illetve forint/kilométer) annyi eltéréssel, hogy a lakosságszám alapján történt differenciálás középső kategóriája 40 000 fő lakosságszámmal került limitálásra. A további feladatokra pedig maradt a kötött felhasználású normatív támogatási forma. A 2016. évi központi költségvetési törvény 36. § (2)-(3) bekezdései a kötelező feladatokon kívül nyújtott támogatások esetében immáron kifejezetten rögzítették is a kötött felhasználást, amely a korábbiakban a törvény szövegében nem szerepelt, csak a mellékletben. A beszámítás mértéke pedig úgy változott, hogy egyfelől más, mint például a szociális feladatok vagy a gyermekétkeztetés támogatása körébe is beépítésre került az adóerő-képesség figyelembevétele, másfelől az egy főre jutó adóerő-képesség alapján immáron 12 kategóriába osztották a településeket, külön rendezve a főváros és kerületei sorsát. Továbbá kiegészítésre való jogosultság került megállapításra a támogatáscsökkentéssel nem érintett önkormányzatok részére a nettó finanszírozás során.

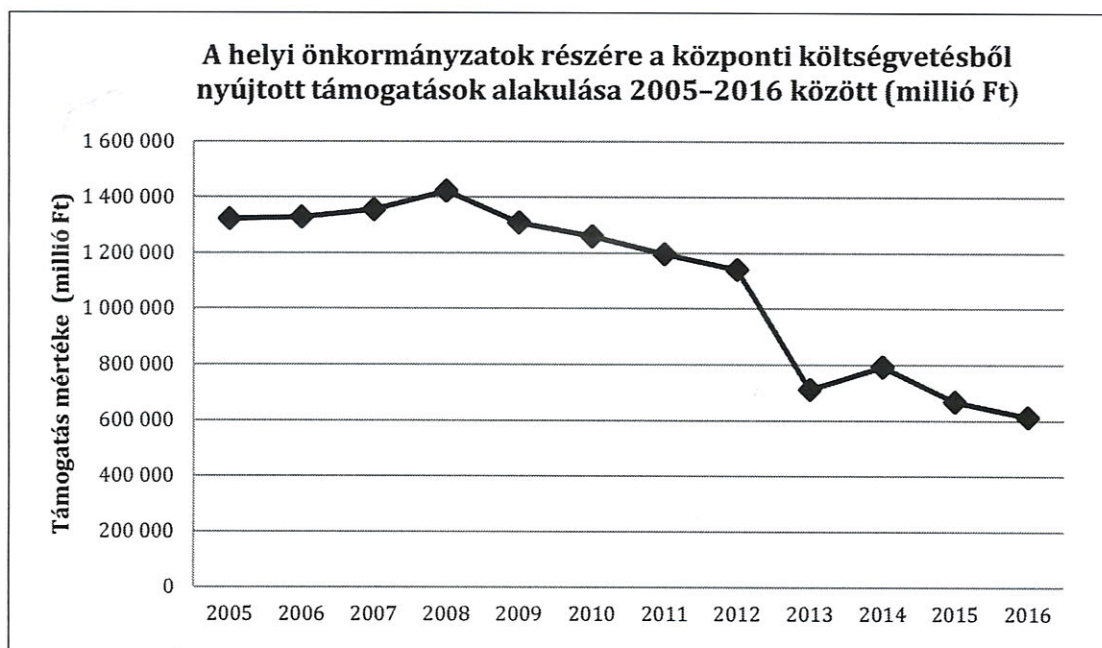
A 2017. évre elfogadott költségvetési törvény sem változtatott az előzőekben ismertett módszereken, sőt a támogatási mértékek összege sem változott a 2015-2016-os évhez képest. Így stabilizálódni látszik a rendszer, a három kötelező feladatra alkalmazott nettó működési kiadásokra építő támogatási forma és a többi feladatra nyújtott kötött felhasználású normatív támogatások egyvelegeként.

3. A FELADATFINANSZÍROZÁS ELSŐ NÉGY ÉVÉNEK GYAKORLATI TAPASZTALATAI

Az előzőekben a feladatfinanszírozáshoz köthető, a jogszabályi szinten megjelenő támogatási gyakorlat kerül áttekintésre, nem vizsgálva az egyes támogatási formákat és azok volumenének alakulását. Így most részletesebben a finanszírozás változásának hatását mutatom be a helyi önkormányzatok költségvetését illetően.

A korábbi forrásszabályozás gyakorlata tiszta formájában 2010-ben véget ért. Az átalakítás közepette módosultak a támogatási jogcímek, módosult az átengedett és megosztott bevételek köre, majd megkezdődött az adóssághozzájárulás is. Ezáltal válik szükségessé a 2011. év esetében meghúzni a választvonalat azzal a megjegyzéssel, hogy 2013-tól vizsgálhatjuk igazán a jelenlegi rendszert, így a köztes két év speciális átmeneti időszakot képez. Jelen rész célja tehát, hogy rávilágítsak a legfontosabb változásokra, az új-régi rendszer kialakulására.

1. ábra

Forrás: a KSH adatai alapján a szerző saját szerkesztése.

Az 1. ábra az utóbbi 12 év központi költségvetési támogatásainak összesített alakulását mutatja. Jól kivehető, hogy változás következett be 2011-2013 között, jelentősen csökkent a helyi szint támogatása. Természetesen a támogatási szint csökkenése alapján konkrét következtetéseket nem lehet tenni, viszont a tendencia érzékelhető, az okok pedig megvilágíthatóak, s erre kívánok fókuszálni. A változás elsődleges oka a helyi közfeladatok csökkenése (alapfokú oktatás, majd az egyes egészségügyi és személyes jellegű szociális ellátások centralizálása) volt, amely miatt már nem volt akkora mértékű központi támogatásra sem szükség. Csökkent tehát az ellátott feladatok köre, amellyel csökkent a támogatás is. A másik hatás az adósságkonszolidáció, míg a harmadik a finanszírozás megváltozása, amely megnevezhető. A csökkenéssel Péteri Gábor adatai szerint a helyi kiadások a GDP 7,1%-ára estek vissza.²⁵ Ez a korábbi adatok ismeretében²⁶ azt jelenti, hogy nagyjából harmadával csökkent a helyi önkormányzatok kiadása. A csökkenő központi támogatások és a változatlan formában működő helyi adórendszer azt eredményezte, hogy a saját bevételek aránya nőtt a helyi költségvetésekben. Ez pozitívan lenne értékelhető már csak az új, nyílt listás helyiadó-megállapítás lehetőségé miatt is,²⁷ ha nem tudnák a korábban említett

beszámítás rendszeréről, valamint egyes helyi adók kötött felhasználásúvá tételéről.

Érdekes részletesebben is megvizsgálni az említett 2011 utáni időszakot az egyes támogatási jogcímek tükrében. Az 1. táblázat a két átmeneti évet és a feladatfinanszírozás négy évének adatsorait elemzi. Ezzel kapcsolatban az első megállapítás, amit tehetünk, hogy összességében csökkent a kormányzati transferek nagysága, még ha a 2014-es évben egy kisebb növekedés is volt látható – valószínűsíthetően az első próbaév alulkalkuláltsága korrekciójának köszönhetően, mivel az is látható, hogy a normatív támogatások növekménye okozta mindezt. A 2011-2012-es években jól látható, hogy a forrásszabályozás idején alkalmazott támogatási formák még feltűnnek, de azok jelentősége csökken, úgymint a központosított előirányzatok, a címzett és céltámogatások vagy épp a *vis maior* támogatások. A helyi önkormányzatok címzett és céltámogatási rendszeréről szóló 1992. évi LXXXIX. törvény 2013-ban módosításra került, amely szinte kiüresítette azt, „*tekintettel arra, hogy új címzett támogatások 2007 óta, új céltámogatások pedig 2013-tól nem indulnak, indokolatlan a címzett és céltámogatási rendszer az eddigi formában továbbműködtetése*” – olvasható a módosítás általános indokolásában.²⁸

1. táblázat

A helyi önkormányzatok részére a központi költségvetésből egyes jogcímeken nyújtott támogatások nagysága 2011–2016 között (millió Ft)

Támogatás megnevezése	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Normatív hozzájárulások	582 118,9	473 128,4	504 248,3	544 820,4	537 157,1	499 786,7
Normatív, kötött felhasználású támogatások	183 859,8	173 226,5				
Helyi önkormányzatok által fenntartott, illetve támogatott előadó-művészeti szervezetek támogatása	11 885,4	11 853,0				
Központosított előirányzatok	80 937,7	74 870,3	43 190,2	85 242,4	0	0
A helyi önkormányzatok kiegészítő támogatása	41 715,8	44 702,2	56 790,8	21 510,8	104 296,6	77 769,5
Címzett és céltámogatások	229,3	29,0	34,9	0	0	0
Vis maior támogatás	5 589,5	2 138,7	5 271,2	5 025,2	0	0
Egyes önkormányzatok feladatainak támogatása	0	0	28 529,0	18 436,0	23,0	17 017,5
A települési önkormányzatot megillető, a településre kimutatott személyi jövedelemadó	126 426,2	113 117,4	0	0	0	0
A települési önkormányzatok jövedelem differenciálódásának mérséklése	93 635,8	91 707,6	0	0	0	0
Minden egyéb speciális támogatási összesen:	69 228,1	81 934,1	36 743,9	48 606,1	25 927,9	24 440,5
Valamennyi támogatás összesen:	1 195 626,5	1 066 707,2	674 808,4	723 640,9	667 404,6	619 014,2

Forrás: a Magyar Államkincstár (<http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/koltsegvetesi-informaciok>) által közzétett adatok alapján saját szerkesztés

A 2013-as évtől a következő főbb változásokat láthatjuk. Alapvetően a normatív támogatások kötött felhasználásúvá váltak. E támogatások között szerepel a feladatfinanszírozás keretében az említett településüzemeltetési feladatokra kalkulált kiadási szükséglet alapú forrás és valamennyi egyéb feladat támogatására megállapított normatíva, valamint a korábbi években külön jogcímen nyújtott helyi előadó-művészeti szervezetek támogatása is. Az egyes feladatok centralizálása okán itt érhető tetten leginkább a csökkenés. Bár még az első években találkozhattunk központosított előirányzatokkal, azok 2015-től kikerültek a központi költségvetésből a *vis maior* támogatásokkal egyetemben. Megmaradt ugyanakkor a helyi önkormányzatok kiegészítő támogatása, sőt annak mértéke emelkedett is a korábbiakhoz képest. Talán nem véletlen, az oka a feladatfinanszírozás általi alulfinanszírozottság korrekciója lehet. Megjelent ugyanakkor az új rendszerben az egyes önkormányzatok feladatainak támogatására forrást nyújtó jogcím, amely, azt is mondhatnánk, hogy a feladatfinanszírozás sajátossága. A gyakorlatban a kormányzati újraelosztás sajátos példáját láthatjuk, amikor is központi szintről – alkufolyamatok révén – egyes önkormányzatok külön támogatás kapnak, például stadion vagy kisvasút építésre. Az ilyen egyedi jutatok száma a több tucatot is meghaladja az egyes költségvetési törvényekben. A korábbi rendszerben, a felhalmozáshoz kapcsolódó támogatások alapvetően a címzett és céltámogatások keretében értek el az önkormányzatokhoz, viszont ott pályázati úton. A mostani rendszer a pályáztatás kódos képét is megspórolja, s szimplán a kormányzati érdekeknek alárendelten kerülnek elosztásra a költségvetési törvényben.

A táblázat adatait megfigyelve még egy fontos változásra szeretném felhívni a figyelmet. 2013-tól, tehát a feladatfinanszírozás bevezetésével egyidejűleg kiiktatásra került a rendszerből a személyi jövedelemadó települési önkormányzatoknak átengedett része, a jövedelem differenciálódás mérséklésének támogatásával együtt. Azaz megszűnt az egyik legfontosabb jövedelemkiegészítési mechanizmus, amely bár az utóbbi években nem teljesen eredeti formájában működött, de mégis a helyi viszonyokon keresztül érdekeltséget vitt a rendszerbe. Ezzel mint láthatjuk, jelentős forrásoktól estek el az önkormányzatok. Ha már e kategóriáról szó volt, érdemes utalni a gépjárműadóból származó forrásokra mint megosztott adóbevételekre. Megosztott adóbevételek lévén a helyi önkormányzat szedi be az adót és annak a költségvetési törvényben meghatározott része gazdagítja a helyi bevételek körét. Így ez a központi költségvetés bevételei között jelentkezik, s nem kerül feltüntetésre a kiadások között, így pontos összesített adatsorokat nem tudunk készíteni róla, de a központi költségvetésbe utalt összegek és a megosztás kulcsának ismeretében ennek mértékére tudunk következtetni. Az biztos, hogy 2012-ig a beszedett gépjárműadó 100%-a helyi szinten maradt, majd 2013-tól jelenleg is annak csupán csak 40%-a gazdagítja a helyi költségvetési bevételeket. Ha így nézzük tehát e közvetett, kiegyenlítő támogatási forma is csökkentette a helyi költségvetések nagyságát a KSH adatai szerint a köz-

pontba utalt 60% révén 2013-ban 41 230 millió forint, 2014-ben 42 402 millió forint, 2015-ben 43 919 millió forint, míg 2016-ban 42 385 millió forint összeggel.

Az 1. táblázat utolsó sora mutatja, hogy minden más jogcímen folyósított központi támogatással együtt mekkora összeg került a helyi kormányzati szintre. A változás a számok nyelvén azt jelenti, hogy 2011-hez képest 2016-ra annak majdnem felére, 51,77%-ára esett vissza a központi költségvetési támogatás, a minimális infláció felszámítása nélkül is.

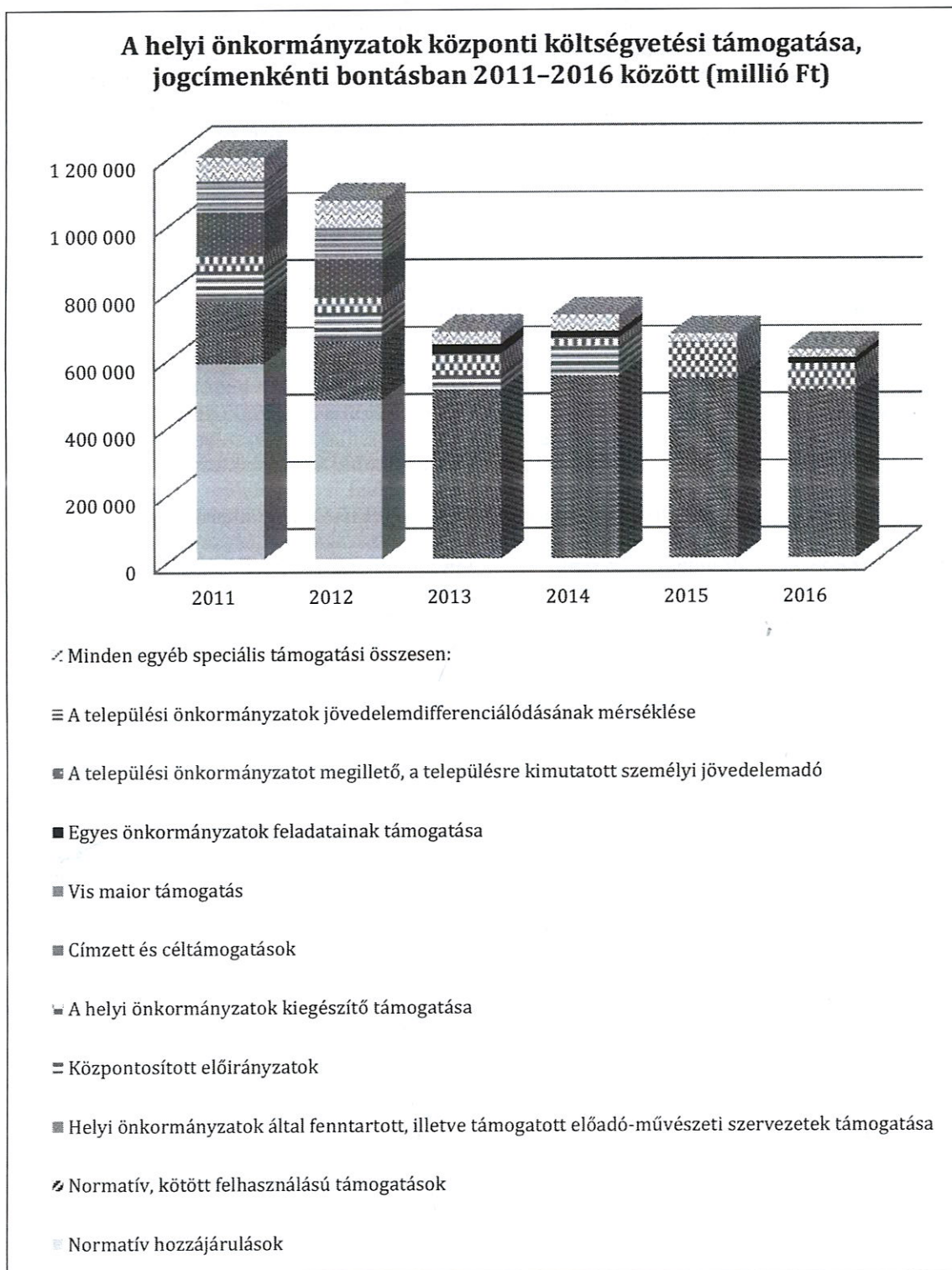
Talán még szemléletesebb a 2. ábra, amely egyes formánként mutatja a központi kormányzati támogatások alakulását, változását. Jól megfigyelhető a támogatási összegek csökkenése mellett a kötött felhasználású normatív támogatások részesedésének növekedése és a formák sokszínűségének csökkenése. Ez utóbbi mondat jellemzi talán leginkább a hazai feladatfinanszírozás által a helyi önkormányzatoknak nyújtott támogatások alakulását, mivel a 2017. évre vonatkozó előirányzatok sem szakítanak az előbb bemutatott tendenciával.

Habár a támogatási adatok csökkenő tendenciát mutatnak, önmagában mégsem mondhatjuk azt, hogy ténylegesen is csökkent volna a helyi szint támogatása. Azért nem, mert ahhoz a helyi feladatok arányának csökkenését is tudnunk kellene, amelyhez hiteles adatok nem állnak rendelkezésünkre annak nehéz mérhetősége miatt. Így pusztán a meglévő adatok alapján következtethetünk az átrendeződésre. Az egész jelenséget Gajduscheck György elgondolkodtató módon foglalja össze, amikor azt a megállapítást teszi, hogy a feladatfinanszírozással végrehajtói szerepbe kényszerítették az önkormányzatokat.²⁹ A finanszírozási technika megváltozásával gyógyírt kívántak adni a forrásszabályozási rendszer hibáira, amelynek körében az alulfinanszírozottságot emeltem ki többek között, amely az önkormányzati alrendszer eladósodásához vezetett. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a 2010 végén fennálló teljes adósság mértéke elérte az 1257 milliárd forintot.³⁰ Ezt követően, mint tudjuk, 2012-2014 között négy körben az állam átvállalta a helyi önkormányzatok adósságállományát, amely a finanszírozás fenntarthatósága érdekében volt fontos.

A kormány által kommunikált és közzétett adatokban nem teljesen egyeznek meg, ahogyan a költségvetési zárszámadásokból sem állapítható meg pontosan, hogy mennyit költött az állam az önkormányzatok adósságkonszolidációja során, de a Nemzetgazdasági Minisztérium adatai szerint 1368 milliárd forintba került.³¹ Mindennel együtt 2016 települési önkormányzat volt érintett valamelyik körben, valamint a megyei önkormányzatok és egyes társulások.

A folyamat lezárását követően 1175 olyan önkormányzat marad, aki nem részesült az adósságkonszolidációban, mivel nem volt adóssága. Itt persze felmerül a kérdés, hogy ezek az önkormányzatok felelősen gazdálkodtak, vagy csupán a rendszernél fogva nem volt lehetőségük hitelhez jutni. Ettől függetlenül a kormány a jó gazdálkodást kompenzálva öt éves programot hirdetett meg 2014-ben számukra. A Kormány tájékoztatása szerint végül 1172 önkormányzat kapott pályázati úton

2. ábra

Forrás: a Magyar Államkincstár (<http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/koltsegvetesi-informaciok>) által közzétett adatok alapján saját szerkesztés

összesen 43 milliárd forint támogatást,³² mivel a korábbi tervekkel ellentétben 2016-ban véget is ért a program. Természetesen a jelenlegi gyakorlatot követve kötött felhasználású támogatásra lehetett pályázni, többek között épületek, utak, hidak, járdák, csapadékelvezetési rendszerek fejlesztésére, köztemető felújítására,

településrendezési tervek készítésére, valamint a helyi munkahelyteremtési (közmunka-) programok megvalósítására. Sőt 2016-ban ez kiegészült azzal, hogy olyan épületek felújítását és megvásárlását is megengedte a költségvetési törvény, amelyek a jövőben a kötelező önkormányzati feladatellátást (óvodai nevelés, szociális

feladatok, kulturális feladatok, igazgatási tevékenység) szolgálják majd.³³

Az adósságrendezés részletekbe menő folyamatának ismertetése nélkül is láthatóvá válik, milyen nagyságrendekről és milyen hatásról beszélhetünk a 4. kör lezárását követően. Az önkormányzati alrendszer „kimentése” és annak ára ugyanakkor nehezen értelmezhető. Az egész folyamat kiindulópontja arra vezethető vissza, hogy a korábbi forrásszabályozási rendszer alulfinanszírozottsága révén adósságállomány alakult ki lokális szinten. Ennek kezelésére a feladatfinanszírozásra történő átállás és a kormányzati ideológiában meghúzódó erős állam elmélete egyetlen kiutat rajzolt fel az önkormányzatok számára. A legjelentősebb helyi feladatok ellátásának centralizálásával alapot teremtettek a helyi adósság átvételére is, vagy épp fordítva. Ahogyan Horváth M. Tamás fogalmaz: „... a válság és a beavatkozás vélt szükségessége okot, a »rendteremtés« könnyen elfogadható célt adott az átalakítás számára.”³⁴ Kiemeli továbbá, hogy a válsághelyzet lefestése téves, amelynek egyetlen célja az elkerülhetetlen beavatkozás látszatának keltése volt. Tehát az új finanszírozási rendszer meg sem próbálta kezelni a korábbi hibákat, mindenkinek egyszerűbb volt a kártyák újraosztásával, tiszta lappal folytatni a munkát.

A csökkenő helyi szerepkörök mellé erősebb garanciális szabályok léptek, amelyek a korábbi „felelőtlen” gazdálkodás megakadályozását hivatottak szolgálni, s ezzel erős költségvetési korlátokkal rendelkező rendszer felé mozdultunk el. Ezzel együtt talán azt mondhatnánk, hogy elérte a kormányzat a célját, az önkormányzati alrendszer teljes adóssága felszámolásra került. Aztán kiderült, tévedtek, amikor azt hitték, hogy megáll az adósság növekedése, ugyanis, ha most már magukat nem képesek, akkor eladósítják vállalataikat az önkormányzatok. A teljesen önkormányzati tulajdonban lévő vállalatoknál 620 milliárd forint, a 10-50% közötti önkormányzati tulajdonú vállalatoknál pedig 382 milliárd forint adósság halmozódott fel, azaz 1002 milliárd forintos további adósság van az önkormányzati vállalatoknál.³⁵ Mint az már 2014 végén látható volt, az önkormányzati tulajdonú közfeladat-ellátó vállalatok léptek az eladósodás pályájára. Ez azt jelentheti tehát, hogy az új finanszírozási forma sem biztos, hogy tökéletesen működik.

4. ZÁRÓ GONDOLATOK

A 2010-es évet követően megkezdődött az önkormányzati szektor újrászabályozása is. Az Mötv. erősebb garanciális szabályokat vezetett be a helyi költségvetési gazdálkodásban, a hitelfelvételben, jelentősen csökkentette a helyi közfeladatok és közszolgáltatások körét, próbát tett a feladatfinanszírozás bevezetésére, ami a gyakorlatban igazán sohasem valósult meg. A feladatfinanszírozás hazai gyakorlata így nem egyezik meg a fogalom elsődleges nyelvtani jelentésével, sem pedig a külföldi standardokkal. Lényegében a forrásszabályozási rendszer feladat-, kiadásorientált szabályozásáról van szó, számos elemet megtartva a korábbiakból.

A jelentősebb helyi közfeladatok centralizálásra kerültek, az önkormányzatoknál csak a kisebb költségigényűek maradtak. A helyi költségvetési gazdálkodás többféle korlát közé terelődött, amely bár a forrásszabályozási rendszer egyes hibáira gyógyír lehetne, de közben a helyi pénzügyi autonómia látta kárát. Ahogyan Hegedűs József és Péteri Gábor fogalmaz, a helyi költségvetések és a helyi közszolgáltatások működési logikájával ellentétes átalakítás történt, amely felszámolja az elmúlt évtizedek során elért pozitív eredményeket.³⁶

A helyi önkormányzati alrendszer adóssága önmagában nem volt jelentősnek mondható. Így az adósságkonszolidáció inkább csak eszköz volt, mint gyógyír a problémára. A folyamat révén „jelentős” pénzügyi tehertől szabadította meg az önkormányzatokat, az autonómia oldaláról nézve viszont súlyos áron. Mindez azt eredményezte ugyanis, hogy az adósság átvállalásával a legnagyobb helyi feladatok ellátását is átvette az állam, s ezzel a helyi költségvetések kiadási szintje jelentősen csökkent. De ami ennél fontosabb, hogy véleményem szerint a bevételi struktúra változásával, különösen a központi költségvetési források és a helyi adóbevételek kötött felhasználásúvá tételével együttesen csökkent a helyi autonómia egyik fontos eleme, a pénzügyi önállóság is. Persze az már más kérdés, hogy a jelenlegi formájában működőképes-e a rendszer, s az önkormányzatok számára megfelelő forrásokat nyújt-e – még ha a válasz igen is –, akkor sem biztos, hogy megérte az árát.

Jegyzetek

- 1 A tanulmány a Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem által alapított DE ÁJK Állami Erőforrások Államtudományi Kutatóműhelyben készült, a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15 azonosítószámú „A jó kormányzást megalapozó közszolgáltatás-fejlesztés” elnevezésű projekt keretében. A projektirány elhelyezésére l. Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó: Az ágazati közszolgáltatások rendszertanáról. In: Községi Szolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak? (szerk. Horváth M. Tamás – Bartha Ildikó) Dialóg Campus, Budapest 2016. 25–37. o.
- 2 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.).
- 3 Gerald E. Auten: The Distribution of Revenue

Sharing Funds and Local Public Expenditure Needs. *Public Finance Quarterly* 1974. 2. sz. 32–75. o.

- 4 Bev Dahlby: Fiscal Externalities and the Design of Intergovernmental Grants. *International Tax and Public Finance* 1996. 3. sz. 397–412. o.
- 5 A célszerűbb elnevezés használatára Péteri Gábor hívja fel a figyelmet: Péteri Gábor: Kísérletezgetünk: önkormányzati feladatfinanszírozás. *Közjavak* 2015. 1. sz. 24–28. o.
- 6 Például a felsőoktatás finanszírozási reformterveiben, vagy az ÁROP programon belül meghirdetett feladatfinanszírozási pilot projekteken. Továbbá l. Horváth M. Tamás: Az ördög a részle-

tekben van. Decentralizáció a szolgáltatástervezésben. *Educatio* 1997. 3. sz. 465–476. o.

- 7 „A feladatfinanszírozási rendszer célja, hogy az önkormányzatok kötelező feladatainak – szakmai jogszabályok által meghatározott feltételek szerinti – ellátásához szükséges működési kiadások fedezete rendelkezésre álljon. A feladatfinanszírozás rendszerében az államháztartáért felelős miniszter és a helyi önkormányzatokért felelős miniszter – az ágazati miniszterrel egyeztetett tartalommal – meghatározza az önkormányzati feladat ellátásának kiadási szükségletét és ennek megfelelően kerül meghatározásra az egyes önkormányzatok

- költségvetési támogatása." T/4864. számú törvényjavaslat részletes indoklása.
- 8 Magyarország 2013. évi központi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról.
- 9 T/7677. számú törvényjavaslat részletes indoklása a 12. oldalon.
- 10 Erre utal Kecskő Gábor is, amikor a joganyag és a gyakorlat közötti különbségre hívja fel a figyelmet. Kecskő Gábor: A helyi önkormányzatok pénzügyi jogi jogállása. A jogállást meghatározó jogintézmények modelljei a bevételi oldalon. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2016. 407. o.
- 11 Horváth M. Tamás – Péteri Gábor – Vécsi Pál: A helyi forrásszabályozási rendszer magyarországi példája, 1990–2012. *Közigazgatási Szemle* 2014. február 127. o.
- 12 Bod Péter Ákos – Bende-Szabó Gábor: Pénzügyi és költségvetési igazgatás. Közigazgatási szakvizsga jegyzet, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest 2013. 24. o.
- 13 Bod – Bende-Szabó: i. m. 24. o.
- 14 Kecskő: i. m. 408. o.
- 15 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról.
- 16 2011. évi CLXXV. törvény 2. § (8) bek.

- 17 Dahlby: i. m. 398. o.
- 18 L. ennek magyarázatát: Péteri: i. m. 24–28. o.
- 19 2012. évi CCIV. törvény Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről, 2. számú melléklet.
- 20 A 2013. évi központi költségvetésről szóló törvény 2. sz. mellékletének 1. b–bd. pontjai.
- 21 A 2013. évi központi költségvetésről szóló törvény 2. sz. mellékletének 1/c pontja.
- 22 2013. évi CCXXX. törvény Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről.
- 23 OSAP: Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program.
- 24 2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről, 2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről.
- 25 Péteri: i. m. 25. o.
- 26 Sivák József – Vigvári András: Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába. *CompLex Kiadó*, Budapest 2012. 173. o.
- 27 L. Bordás Péter: A települési adó rendszertani és gyakorlati kérdései. *Pro Publico Bono Magyar Közigazgatás* 2015. 3. sz. 4–12. o.
- 28 A helyi önkormányzatok címzett és céltámogatási rendszeréről szóló 1992. évi LXXXIX. törvény módosítása.

- 29 Gajdoschek György: Változások az önkormányzati rendszerben – egy értelmezési kísérlet. *Fundamentum* 2012. 2. sz. 71. o.
- 30 Tállai András előadása: Önkormányzatok finanszírozási és pénzügyi gondjai. Budapest 2011. április 7.
- 31 A Nemzetgazdasági Minisztérium által közérdekű adatigénylés útján nyújtott adatok alapján.
- 32 2014-ben 12,1 milliárd forint, 2015-ben 9,5 milliárd forint támogatást nyújtottak, míg 2016-ban kifizették egyben a következő évekre tervezett összegeket is 21,4 milliárd forint értékben.
- 33 2015. évi C. törvény, 3. sz. melléklet, II/8. pont.
- 34 Horváth M. Tamás: Helyi sarok. Sarkalatos átalakulások – A kétharmados törvények változásai 2010–2014: Az önkormányzatokra vonatkozó szabályok átalakulása. *MTA Law Working Papers* 2014. 4. sz. 6. o.
- 35 Pintér Sándor előadása: Állami Számvevőszék. Az önkormányzatok ellenőrzésének tapasztalatairól, a jó gyakorlatokról – című konferencia 2014. december 12.
- 36 Hegedűs József – Péteri Gábor: Közszerológiai reformok és a helyi önkormányzatiság. *Szociológiai Szemle* 2015. 2. sz. 90. o.

A KÖZIGAZGATÁSI PERRENDTARTÁS MAGYARÁZATA

A közigazgatási eljárás szabályai II.

SZERKESZTŐ: **Petrik Ferenc**

LEKTOROK: **Dán Judit, Naszladi Georgina**

SZERZŐK: **Horváth E. Írisz, Kalas Tibor, Kárpáti Magdolna, Kurucz Krisztina, Marosi Ildikó, Márton Gizella, Mudráné Láng Erzsébet, Petrik Ferenc, Rothermel Erika, Tóth Kincső**

A közigazgatási per 2018-tól többé már nem egy különleges eljárás a polgári perek rendszerében, kikerül ugyanis a Pp.-ből, és külön kódexben kerül szabályozásra.

A közigazgatási perrendtartásról szóló törvényt az Országgyűlés 2017. február 21-én fogadta el. A Kp. létrehozta a közigazgatási per jog önálló és egyedi szabályrendszerét, eközben új fogalmi rendszert és új jogintézményeket vezet be.

A jogalkalmazásra felkészülést kívánja elősegíteni a kiadó az új közigazgatási per jogi kódex kommentárjával. A szerzői csapat gerincét a hagyományokhoz híven most is a Kúria jelentős ítélkezési tapasztalattal és elméleti szakértelemmel egyaránt rendelkező közigazgatási bírái alkotják (köztük a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégiumának vezetője), kiegészülve egy közigazgatási jogász alkotmánybíróval és egy egyetemi oktatóval. A kommentár szerkesztője Petrik Ferenc jogtudós, nyugalmazott kúriai kollégiumvezető.

Ára: 9000 Ft

Megjelenés:
2017. július

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%